

УДК 327.51:[327.7:061.1НАТО]:355.01(477)
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2026.65.57>

МІНІЛАТЕРАЛІЗМ ТА «КОАЛІЦІЇ ОХОЧИХ» ЯК ВІДПОВІДЬ НА КРИЗУ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНТЕКСТУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Ольга Соколовська

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
кафедра політології*

*вул. Дворянська, 2, 65082 м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5300-576X>*

У статті здійснено політологічний аналіз трансформації архітектури міжнародної безпеки в умовах триваючої російської агресії проти України (період 2022–2026 рр.). Авторка доводить, що системна криза універсальних інституцій (ООН, НАТО), спричинена «паралічем консенсусу» та зловживанням правом вето, призвела до виникнення нових форм міждержавної взаємодії. Висвітлено сутність мінілатералізму як стратегічного підходу, що базується на участі мінімально необхідної кількості держав для досягнення максимальної ефективності у вирішенні безпекових завдань. Особливу увагу приділено феномену «коаліцій охочих» та його еволюції від інструментів військово-технічної допомоги до політико-військових союзів, готових до розгортання сил підтримки на території України. Досліджено роль України як суб'єкта, що ініціює створення нових безпекових кластерів та визначає стандарти мережецентричної оборони. Спрогнозовано подальші шляхи розвитку світового порядку, що включають реформування міжнародного права та розбудову мережевої стійкості через двосторонні безпекові угоди. Встановлено, що в умовах інституційного паралічу великих організацій мінілатералізм перетворився на системний та структурно стійкий механізм колективних дій, який дозволяє агрегувати ресурси та координувати стратегічні рішення поза межами формальних багатосторонніх рамок. Обґрунтовано авторську типологію, що розмежовує «коаліцію охочих» як широкий ресурсно-функціональний формат та «коаліцію рішучих» як стратегічне ядро, готове до безпосередньої фізичної участі у забезпеченні безпекових гарантій. Зроблено висновок, що подальший розвиток світового порядку залежатиме від реформування права вето в ООН, розбудови субрегіональних безпекових кластерів у межах НАТО та укладення двосторонніх безпекових угод як проміжного механізму стримування.

Ключові слова: міжнародна безпека, мінілатералізм, «коаліція охочих», політичний процес, політичний простір, зовнішня політика, політична стратегія, гарантії безпеки, російсько-українська війна, міжнародні угоди, міжнародні альянси.

Повномасштабна війна в Україні з 2022 року стала не лише регіональним конфліктом, а каталізатором тектонічних зсувів у глобальному сприйнятті безпеки. Традиційна система колективного захисту, вибудована після Другої світової війни, виявилася мало-ефективною перед обличчям агресії постійного члена Ради Безпеки ООН. Це породило запит на нові форми міждержавної взаємодії, які базуються не на формальному членстві в організаціях, а на реальній політичній волі та оперативній спроможності.

Питання трансформації альянсів та «мережевої безпеки» розглядалися у працях В. Юрчишина, М. Сунгуровського. Також слід відзначити дослідження гнучких форматів безпеки О. Івасечко та Г. Данчук, які концептуалізували мінілатералізм як сучасний тренд, що дозволяє уникати бюрократичної інертності великих блоків [1]. Питання переформатування глобального управління крізь призму полісуб'єктності та залучення партнерських

ресурсів розкрито в працях А. Сичової, яка наголошує на перевагах стратегічних мініугод над жорстко формалізованими альянсами [5]. Фундаментальні основи функціональної багатосторонності та типологію коаліцій заклав Р. Хаас, чия ідея щодо «елітної» та «неформальної» багатосторонності набули нового звучання в контексті українського кейсу [8].

Окремої уваги заслуговують напрацювання Дж. Раггі, який першим визначив логіку мінілатералізму як співпраці без створення громіздких постійних інституцій [12]. Сучасний дискурс щодо «магічного числа» учасників для максимального впливу продовжує розвивати М. Наїм, чия формула ефективності [13] корелює з діяльністю вузькоспеціалізованих коаліцій спроможностей (авіаційної, дрової тощо), що виникли в межах формату «Рамштайн» протягом 2024–2025 років. Проте аналіз процесів 2025–2026 років, зокрема виникнення «блокуючих тріад» усередині НАТО та перехід до моделі «самозабезпечення через партнерство», потребує детального вивчення.

Сучасне безпекове середовище характеризується конкуренцією демократичного та авторитарного світів. Як зазначає М. Сунгуровський, війна зумовила зсув у сприйнятті безпеки від суто військової до багатовимірної (кібернетичної, енергетичної, кліматичної) [6, с. 95]. Найбільшим викликом для НАТО та ЄС став принцип консенсусу. В умовах 2024–2025 років ми спостерігали ситуацію, коли окремі держави (Угорщина, Словаччина) здатні блокувати критично важливі рішення для всього континенту. Це явище отримало назву «параліч консенсусу».

Вторгнення росії виявило, що право вето в РБ ООН перетворилося з інструменту стабільності на інструмент легітимізації агресії. Неможливість виключення агресора із системи прийняття рішень підтверджує тезу Е. Тітко про неефективність наявної системи колективної безпеки [7, с. 130]. Через інерційність великих структур Україна та її партнери змістили фокус на мінілатералізм – неформальні, цілеспрямовані ініціативи невеликої кількості держав (3–5 учасників), що мають спільні інтереси.

З позиції політології та теорії міжнародних відносин мінілатералізм – це стратегічний підхід до дипломатії та безпеки, який передбачає взаємодію мінімально необхідної кількості держав для вирішення конкретного питання або подолання певної загрози. На відміну від мультилатералізму (де залучені великі універсальні організації на кшталт ООН чи ОБСЄ), мінілатералізм робить ставку на ефективність та швидкість, а не на всеохопність. На це звертають увагу О. Івасечко та Г. Данчук, зазначаючи, що «цей формат співпраці, що об'єднує невелику групу країн для вирішення конкретних питань, має низку переваг перед багатосторонніми організаціями, адже мінілатеральні альянси гнучкі, легко адаптуються та можуть швидко приймати рішення. Проте вони не мають такого впливу, як багатосторонні організації, та дещо обмежені у своїй діяльності» [1].

Говорячи про поняття «мінілатералізм», можна звернутися до визначення Дж. Раггі, який під мінілатералізмом розумів таку співпрацю, чия фундаментальна логіка полягає в тому, щоб мати лише невелику кількість учасників, яка здебільшого не вимагає створення спеціальних постійних інститутів [12, р. 561]. На думку М. Наїма, мінілатералізм починає сприйматися як більш розумний та цілеспрямований підхід – об'єднання мінімальної кількості країн, необхідних для надання максимально можливого впливу на вирішення конкретної проблеми. М. Наїм ввів формулу «магічного числа», яка полягає у використанні найменшого обсягу повноважень для вирішення того чи іншого політичного завдання, тим самим забезпечуючи основу для оцінки ефективності мінілатерального співробітництва [13, р. 135].

Р. Хаас виділив чотири типи мінілатеральних угруповань. Перший – «елітна багатосторонність» (група двадцяти як провідний форум міжнародного співробітництва). Другий

тип – регіональна багатосторонність (двосторонні та регіональні торгові угоди, особливо в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні). Третій тип – функціональна багатосторонність, до якого Р. Хаас відніс «коаліції охочих». Четвертий тип – «неформальна багатосторонність» – дії, що здійснюються національними урядами, особливо у фінансовій сфері, коли багатосторонні угоди блокуються національними парламентами [8, с. 13].

Серед причин прояву мінілатерального співробітництва можна виділити географічне положення, спільне виникнення загроз регіональної безпеки та (інколи) спільну історичну спадщину. Головною передумовою розквіту мінілатералізму стала інституційна криза великих організацій. Мінілатералізм дозволяє «обійти» тих, хто блокує рішення, формуючи «коаліції охочих». У форматі 3–5 держав (наприклад, Люблінський трикутник) спільні інтереси є набагато гострішими та конкретнішими, що дозволяє приймати радикальніші та дієвіші рішення. Мінілатеральні формати не мають роздутих бюрократичних апаратів, є «адхократичними», тобто створюються під конкретне завдання, забезпечуючи перехід від ієрархічних пірамід до мережі вузлів.

В українському контексті мінілатералізм став інструментом виживання. Сформувався стійкі стратегічні трійки: Україна – Польща – Велика Британія; Україна – Польща – Литва; «Танкова коаліція», «Авіаційна коаліція» в межах Рамштайну. Це класичний мінілатералізм: держави об'єднуються не тому, що вони в одному блоці, а тому, що мають спільний ресурс (літаки F-16) і спільну мету. Переваги таких угод підтверджує А. Сичова, яка зазначає, що «стратегічні мініугоди мають перевагу порівняно з формалізованими альянсами та багатосторонніми організаціями, примножуючи національні інструменти сили за рахунок залучення партнерських ресурсів» [5, с. 170].

Слід зазначити, що мінілатералізм не замінює НАТО чи ООН – він стає «швидкою допомогою» у світі, де великі структури втратили здатність до рішучих дій. Для України це спосіб інтегруватися в західну систему безпеки «частинами», не чекаючи офіційного схвалення всіх 32 членів Альянсу. При цьому контактна група з питань оборони України («Рамштайн») стала де-факто глобальною системою логістики та управління військовою допомогою. Її виникнення у квітні 2022 року маркувало перехід Заходу від «занепокоєння» до стратегії «допомога заради перемоги». У 2025 році формат «Рамштайн» еволюціонував у мережу промислових кластерів. Через політичні коливання у США Україна почала впроваджувати модель інвестування західних коштів безпосередньо в український ОПК.

Важливою зміною є перехід України від ролі «країни-жертви» до ролі «країни-сенсора». Нині саме Україна визначає стандарти сучасної війни (застосування БПЛА, мережецентричне управління). Як зазначає В. Юрчишин, Україна нагадала європейцям про їхню роль у світовій історії, ставши політично вагомим стабілізуючим фактором навіть для віддалених регіонів [11, с. 55]. Для мінілатеральної взаємодії цей чинник є важливим: Рада Україна–НАТО, створена у 2023 році, дозволила Україні стати суб'єктом, що впливає на порядок денний Альянсу, а не лише реагує на нього. Підходи до осмислення цих процесів крізь призму теорії ризику, зокрема розуміння ризику як чинника, що «сприяє здійсненню ініціатив, новаторських ідей, соціальних експериментів» і дає «шанс подолати інертність, стереотипи та обмеження, що перешкоджають впровадженню нововведень» [4, с. 35], дозволяють пояснити, чому саме Україна виступила локомотивом мінілатеральних ініціатив.

Поняття «коаліції охочих» у сучасній політології та міжнародних відносинах – це формат багатосторонньої взаємодії держав, які об'єднуються для спільного вирішення конкретного безпекового чи військового завдання поза межами формальних міжнародних організацій (наприклад, без мандату ООН або без прямої участі НАТО як інституції). Такі коаліції створюються під конкретну мету. Учасники приєднуються добровільно, виходячи

з власних ресурсів, а не статутних зобов'язань. Будь-яка країна може вийти або приєднатися, не блокуючи дії інших (на відміну від НАТО, де незгода однієї країни паралізує весь блок).

У межах дослідження трансформації архітектури безпеки важливо розрізнити два споріднених, але ієрархічно відмінних формати мінілатеральної співпраці, що сформувалися навколо українського питання. «Коаліція охочих» – це широке коло держав (станом на 2026 рік – понад 30 країн), які об'єднані загальною політичною волею підтримувати суверенітет України. Їхня участь має переважно функціональний та ресурсний характер: надання фінансової допомоги, постачання озброєння, матеріально-технічне забезпечення та санкційний тиск на агресора. Це формат «дистанційної підтримки», де держави діють як донори та логістичні партнери. «Коаліція рішучих» – це стратегічне ядро, що викристалізувалося всередині широкої коаліції (зокрема, Велика Британія, Франція, Польща, країни Балтії). Сутність цієї групи полягає в готовності до безпосередньої фізичної участі у забезпеченні гарантій безпеки.

Якщо «охочі» надають інструменти для ведення війни, то «рішучі» пропонують інструменти для стабілізації миру. Головною ознакою «Коаліції рішучих» є розробка та готовність до реалізації планів із розгортання іноземних військових контингентів безпосередньо на території України після завершення бойових дій. З погляду політології поява «Коаліції рішучих» свідчить про перехід від неоліберального підходу (колективна допомога через інституції) до неореалістичного стримування (створення «живого щита» з військ провідних держав). Така ієрархічність дозволяє системі безпеки бути гнучкою: широке коло країн створює ресурсну базу, а вузьке ядро забезпечує фізичну невідворотність гарантій безпеки. Це пояснює, чому лише 6 із 30 країн наразі готові відправити війська: вони становлять «рішуче ядро», тоді як інші 24 залишаються в межах «функціональної допомоги».

У березні 2025 року відбувся Лондонський саміт, що зібрав представників 18 держав. Підсумком зустрічі стала заява Прем'єр-міністра Великої Британії Кіра Стармера про створення розширеної коаліції країн, об'єднаних метою довгострокової підтримки України та забезпечення тривалого миру в Європі. Поява цього формату стала безпосередньою реакцією європейської спільноти на трансформацію зовнішньополітичного курсу США після зміни адміністрації у Білому домі. Станом на квітень 2025 року до «коаліції охочих» вже долучилися 30 держав. Провідну роль у цьому об'єднанні відіграють Велика Британія та Франція. Окрім ключових членів ЄС та НАТО (Німеччини, Польщі, країн Скандинавії та Балтії), до коаліції увійшли такі стратегічні партнери, як Канада, Австралія та Нова Зеландія [9].

Ключовими напрямками діяльності коаліції є акумуляція фінансових, військових та матеріально-технічних ресурсів для підтримки оборонного сектору України; розбудова потенціалу Сил оборони України на суші, в морі та в повітрі; Велика Британія та Франція офіційно розглядають можливість розгортання миротворчого контингенту на території України для фіксації стабільності після завершення активної фази бойових дій [10]. Важливим етапом інституціоналізації об'єднання стала міністерська зустріч у штаб-квартирі НАТО 10 квітня 2026 року, де сторони зосередилися на координації дій у постконфліктний період, зокрема на механізмах гарантування безпеки після підписання мирної угоди або припинення вогню.

Р. Умеров охарактеризував «коаліцію охочих» не просто як інструмент підтримки, а як фундаментальний крок до модернізації всієї архітектури європейської безпеки, яка тепер здатна функціонувати навіть за умови зміни політичних пріоритетів ключових ядерних держав [9]. В. Зеленський акцентує увагу на тому, що «важливу роль у цьому відіграють Сполучені Штати, які підтримують створення дієвих гарантій» [2], а також підкреслює: «Ми працюємо над тим, щоб гарантії безпеки включали серйозні компоненти

європейського стримування й були надійними. Ніхто не зацікавлений у третьому вторгненні росії» [2].

Наразі відбувається процес опрацювання конкретної структури коаліції. На це звернув увагу М. Рютте, відзначивши: «Ми працюємо над конкретикою того, як має бути структурована ця «коаліція охочих»: як виглядатиме розгортання? Що відбуватиметься на суші, на морі, у повітрі тощо? Усі ці елементи зараз опрацьовуються» [2]. Станом на середину грудня 2025 року процес розробки практичних механізмів безпекових гарантій перейшов у стадію фіналізації. Офіційне представництво К. Стармера підтвердило незмінність позиції Лондона щодо розміщення британського військового контингенту в Україні та завершення розробки деталізованого плану розгортання миротворчих військ [3].

Найбільш яскравим прикладом реалізації мінілатерального підходу є Контактна група з питань оборони України. У 2024–2025 роках вона остаточно структурувалася у вузькоспеціалізовані коаліції спроможностей: авіаційна коаліція (Данія, Нідерланди, США) – підготовка пілотів та передача винишувачів четвертого покоління; коаліція дронів (Латвія, Велика Британія) – забезпечення FPV та розвідувальними БПЛА; коаліція IT та кібербезпеки (Естонія, Люксембург) – побудова захищеної хмарної інфраструктури для ЗСУ; коаліція ППО (Німеччина, Франція) – постачання комплексів IRIS-T, Patriot та SAMP/T; коаліція морських спроможностей (Велика Британія, Норвегія) – розмінування Чорного моря та захист «зернового коридору».

Якщо НАТО потребує згоди 32 країн (де Угорщина чи Словаччина можуть заблокувати бюджет), то «коаліція охочих» дозволяє, наприклад, лише 10 країнам, які мають потрібну зброю, діяти негайно. Малі країни можуть бути лідерами в окремих нішах: Естонія не має авіації, але очолює IT-коаліцію, що робить її критично важливим гравцем. Коли одна країна (лідер коаліції) робить перший крок (наприклад, Велика Британія першою надала танки Challenger), це створює політичний тиск на інших, змушуючи їх приєднуватися, щоб не залишитися в ізоляції.

Незважаючи на ефективність, «коаліції охочих» мають свої слабкі місця. Перша проблема – нестабільність: допомога залежить від політичної волі конкретного уряду. Зміна влади в одній із ключових країн (наприклад, після виборів у США 2024 року) може послабити всю коаліцію. Друга проблема – логістика: оскільки кожна коаліція діє автономно, виникають труднощі сумісності (на полі бою опиняються різні типи снарядів, запчастин та систем зв'язку). Третя проблема – відсутність юридичних гарантій: це не 5-та стаття договору НАТО. Але з погляду позитивного політичного ризику [4, с. 35–36] саме ці обмеження стимулюють пошук нових інституційних рішень і прискорюють процеси стабілізації безпекової архітектури.

Висновки. Таким чином, російсько-українська війна довела, що епоха великих, але інертних союзів завершується. На зміну їм приходять ера мінілатералізму та мережевої безпеки. Перемога України є єдиним сценарієм, за якого вона перетвориться на повноправного суб'єкта формування нової європейської безпеки. Україна вже зараз інтегрована в оборонну архітектуру Заходу через технологічну співпрацю та мережеві структури, що робить її членство в НАТО лише питанням формалізації наявного стану речей.

Подальший розвиток світового порядку залежатиме від здатності інституцій до реформування за трьома паралельними шляхами. Перший – реформування ООН у напрямі обмеження права вето у випадках масових злочинів проти людяності. Другий – мережева стійкість, коли НАТО залишатиметься «ядерною парасолькою», але оперативні завдання вирішуватимуться через субрегіональні союзи. Третій – безпекові угоди, коли двосторонні договори (зі США, Британією, Німеччиною) стають фундаментом стримування до моменту

юридичного вступу України в Альянс. Авторська типологія «коаліції охочих» (широкий ресурсно-функціональний формат) та «коаліції рішучих» (стратегічне ядро готовності до фізичних гарантій) може слугувати аналітичним інструментом для подальшого дослідження трансформацій архітектури безпеки в умовах системної кризи міжнародних інститутів.

Список використаної літератури

1. Івасечко О., Данчук Г. Мінілатералізм як сучасний тренд міжнародних відносин (на прикладі сучасних інтеграційних об'єднань в Індо-Тихоокеанському регіоні). *Вісник Львівського університету. Серія : філософсько-політологічні студії*. 2024. Вип. 52. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.52.43>.
2. Коаліція охочих посилює безпекову підтримку України – Президент. 11 грудня 2025. URL: <https://armyinform.com.ua/2025/12/11/koalicziya-ohochoyh-posylyuye-bezpekovu-pidtrymku-ukrainy-prezydent/> (дата звернення: 02.01.2026).
3. Куницька Я. Коаліція охочих готова надіслати війська до України. 21.12.2025. URL: <https://nsn.net.ua/ukraina/janina-koalitsiia-okhochoykh-hotova-nadislady-vijska-do-ukrainy-detali/> (дата звернення: 09.01.2026).
4. Пехник А., Кройтор А., Завгородня Ю. Теорія ризику: історія та сучасні підходи. *Актуальні проблеми політики*. 2019. № 63. С. 33–47.
5. Сичова А. Полісуб'єктність як драйвер переформатування глобального управління. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. № 30. С. 167–175. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v046.2024.28>.
6. Сунгуровський М. Нова Україна у повоєнному світі. *Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі* / наук. ред. В. Юрчишин. Київ : Центр Разумкова, 2022. С. 95–103.
7. Тітко Е. Національна та міжнародна безпека в контексті захисту прав людини в умовах сьогодення. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 2 (12). С. 126–138.
8. Хаас Р. Розхитаний світ. *Зовнішня політика Америки і криза старого ладу* / пер. з англ. М.М. Климчук. Київ : Основи, 2019. 376 с.
9. Що таке «коаліція охочих» і чим вона допомагає Україні? 11 квітня 2025. URL: <https://nako.org.ua/news/shho-take-koalitsiya-ohosix-i-cim-vona-dopomagaje-ukraini> (дата звернення: 03.01.2026).
10. Що таке коаліція охочих і як вона допоможе Україні? 27 березня 2025. URL: <https://explainer.ua/shho-take-koalitsiya-ohochoyh-i-yak-vona-dopomozhe-ukraini/> (дата звернення: 07.01.2026).
11. Юрчишин В. Глобальні трансформації і роль України в їх прискоренні. *Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі*. Київ : Центр Разумкова, 2022. 103 с.
12. Ruggie J.G. Multilateralism: the anatomy of an institution. *International Organization*. 1992. Vol. 46. No. 3. P. 561–598.
13. Naim M. Minilateralism. *Foreign Policy*. 2009. No. 173. P. 135–136.

MINILATERALISM AND “COALITIONS OF THE WILLING” AS A RESPONSE TO THE CRISIS OF COLLECTIVE SECURITY: A POLITICAL SCIENCE ANALYSIS OF THE CONTEXT OF THE WAR IN UKRAINE

Olha Sokolovska

Odesa I.I. Mechnikov National University,

Department of Political Science

2 Dvoryanskaya str., Odesa, 65082

<https://orcid.org/0000-0001-5300-576X>

The article provides a political science analysis of the transformation of international security architecture in the context of ongoing Russian aggression against Ukraine (2022–2026). The author argues that the systemic crisis of universal institutions (UN, NATO), caused by the “paralysis of consensus” and abuse of the veto right, has led to new forms of interstate interaction. The essence of minilateralism as a strategic approach based on the minimum necessary number of states to achieve maximum efficiency in solving security problems is highlighted. Particular attention is paid to “coalitions of the willing” and their evolution from instruments of military-technical assistance to political-military alliances ready to deploy support forces on Ukrainian territory. The role of Ukraine as an entity initiating new security clusters and setting standards of network-centric defense is investigated. It is established that under conditions of institutional paralysis, minilateralism has become a systemic and structurally resilient mechanism of collective action, allowing states to aggregate resources and coordinate strategic decisions outside formal multilateral frameworks. The author proposes a typology distinguishing the “coalition of the willing” as a broad resource-functional format and the “coalition of the resolute” as a strategic core ready for direct physical participation in security guarantees. It is concluded that further development of the world order will depend on reforming the UN veto right, building sub-regional security clusters within NATO, and concluding bilateral security agreements as an interim deterrence mechanism.

Key words: international security, minilateralism, “coalitions of the willing”, political process, political space, foreign policy, political strategy, security guarantees, Russian-Ukrainian war, international agreements, international alliances.

Дата першого надходження статті до видання: 25.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026